

Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Hallituksen esitys ei mainitse aikuisten perusopetusta tai ei ainakaan erottele sitä muusta perusopetuksesta. Silti aikuisten perusopetuksen sääntelyssä on puutteensa, jotka sivuavat hallituksen esitystä. Tästä lausumme.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin (1287/2013) lisättäväksi ehdotettu 9 a § *Opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoitus* viittaa 9 §:n 2 momentissa tarkoitettujen psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestämiseen erityisesti perusopetusta ja lukiokoulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoille. Lain 1 §:n 1.8.2021 voimaan tulleen sanamuodon mukaan lakia sovelletaan erityisesti perusopetuslaissa tarkoitettussa opetuksessa ja lukiolaissa tarkoitettussa koulutuksessa (molemmissa aineopiskelijat pois-sulkien), mutta ei sellaiseen opiskelijaan, joka suorittaa lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti eikä ole oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu oppivelvollinen. Toisaalta 1.8.2003 perusopetuslakiin lisätyn 31 a §:n mukaan oppilas- sekä lukiolain 32 §:n 1 momentin mukaan opiskelijahuollosta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Mutta perusopetuslain 1 §:n 3 momentin mukaan aikuisille annettavasta perusopetuksesta (tällä nimellä 1.8.2021 alkaen: laki 1216/2020) säädetään 46 §:ssä, jonka alun luettelo taas sisältää ne muut perusopetuslain säännökset, joita tähän opetukseen sovelletaan. Kuitenkaan ”31 a §” ei luettelossa esiinny. Tämä aiheuttaa ainakin periaatteellisen ongelman ehdotetulle opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden henkilöstömitoitukselle: millä perustein opiskelijamäärä voidaan laskea? Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin; mutta opiskelija ei saa suoraan 46 §:stä tietoa oikeudestaan opiskeluhuoltoon.

Perusopetuslain 46 §:ää on muutettu ennen kuin yllä mainitulla lailla, jossa luetteloa ei muutettu, ainoastaan 1.8.2018 voimaan tulleella lailla 1507/2016, jolla tämän opetuksen rakenne muutettiin maahanmuuttajien suuresti kasvaneen perusopetuksen tarpeen tähden ja jolla luettelosta vain poistettiin ”11 §” tämän opetuksen sisällöstä säätäneen pykälän tultua kate-tuksi 46 §:ssä suoraan. Perusopetuslakia muualla muutettaessa 46 §:n vastaava (mahdollisesti tyhjä) päivitys on aina laiminlyöty, ja aikuisten perusopetuksen sääntely on nyt epätasainen.

Luettelosta suljettiin jo alunperin pois 3 §:n 3 momentti, jonka mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Näin säästettiin opetuksen järjestäjän velvollisuuksia, ja saattaisihan huoltaja muuten toimia opiskelijan edun vastaisestikin, mille ei ehkä haluttu antaa tilaisuutta. Mutta kaikesta tar-

koitus oli vain seurata aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen käytäntöä (silloisen lukiolain 2 §:n 2 momentin mukaan nuorten lukiokoulutuksessa tuli olla yhteistyössä kotien kanssa; nykyisen lukiolain 31 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja järjestettäessä koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä opiskelijoiden huoltajien kanssa). Kuitenkin moni säännös oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa mainitsee kodin ja oppilaitoksen yhteistyön, kuten 3 §:n 4 mom., 8 §:n 3 mom. (tai ainakin terveydenhuoltolain 16 ja 17 §), 11 §:n 1 mom. sekä 24 §:n 1 mom.; lisäksi opiskelijan huoltajasta lähinnä vain toissijaisena päättäjänä puhutaan seuraavissa säännöksissä: 14 §:n 4 mom., 15 §:n 1 ja 2 mom., 16 §:n 4 mom., 19 §:n 1 ja 2 mom., 22 §:n 2 momentin kohta 1 sekä 23 §:n 3 mom.; tosin näistä 15 §:n 2 mom. antaa huoltajalle myös itsenäistä päätösvaltaa. Tämän perusteella myös aikuisten perusopetuksessa tulisi säätää sovellettavaksi 3 §:n 3 momentti kuitenkin niin, että velvoite olla yhteistyössä kotien kanssa koskee yhteistyötä alle 18-vuotiaan opiskelijan huoltajan kanssa; tällainen opiskelija jopa suorittaa oppivelvollisuuttaan.

Samoin lukiolain 31 §:n 1 momentin ensimmäinen virke olisi muutettava vaikkapa seuraavaan muotoon: **Koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä oppivelvollisuuslaissa tarkoitettujen oppivelvollisten huoltajien kanssa.** On huomattava, että lukiolain 22 §:n 4 momentin mukaan alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavissa onkin alle 18-vuotiaita, jotka tällöin suorittavat oppivelvollisuuttaan.

Perusopetuslain 46 §:n alun aikuisten perusopetukseen sovellettavien säännösten luettelo olisi päivitettävä. Siinä tavoitteeksi ja menetelmäksi olisi otettava yhdenmukaisuus lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain kanssa. Erityisesti olisi säädettävä, että kuitenkin opetuskielen ja äidinkielenä opetettavan kielen valinnan sekä jokaisen uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetusta koskevan ilmoituksen, pyynnön tai päätöksen tekee oppilaan huoltajan sijasta opiskelija. Huoltajalle olisi säilytettävä lähinnä vain oppilas- ja opiskelijahuoltolain, hallintolain sekä oppivelvollisuuslain antamat, opiskelijan oikeuksille rinnakkaiset oikeudet.

Yhdistyksemme teki 7.4.2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle esityksen tuolloisesta 46 §:n sovellettavien säännösten luettelon kokonaispäivityksestä. Perusopetuslain ja sen muutosten esitöistä ei löytynyt mitään perusteluita huoltajan vallalle, joten mitään sellaisia perusteluja ei myöskään tarvinnut yrittää kumota. Yhdistyksemme on täydentänyt esitystään yhdeksän kertaa ottaen tällöin huomioon myös uuden ammatillisesta koulutuksesta annetun lain, uuden lukiolain, oppivelvollisuuslain, Opetushallituksen määräämät

aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetushallituksen ohjeet uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksen järjestämisestä ja uskonnollisista tilaisuuksista perusopetuksessa sekä perusopetuksen väliaikaiset muuttamiset. Uusin täydennyksemme 29.9.2021 huomautti, että Opetushallitus on Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sisällyttänyt seikkaperäisen luvun 5.3 *Oppimisen ja opiskelun tuki* ohittaen tällöin sen, että 46 §:n luettelosta jätettiin alunperin pois silloinen 16 § *Tukiopetus*.

Esityksemme motiivi ja tärkein tavoite on juuri se, että alle 18-vuotias opiskelija saisi aikuisten perusopetuksessa samat oikeudet kuin lukiokoulutuksessa tehdä uskonnollisen asemansa sallimat uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetusta koskevat valinnat. Sen vaatisi jo puhe *aikuisten* perusopetuksesta. Tämä hyväksyttynä 46 §:n luettelon päivitys pitäisi olla ongelmatonta toteuttaa ehdottamallamme tavalla. Vastustamme ehdottomasti mahdollisia pyrkimyksiä tässä yhteydessä tai muuten kaikkien opiskelijoiden pakottamisesta uskonnonopetukseen uskontotiedon tai yhteisen katsomusopetuksen nimellä.

Esityksemme tueksi kantelin yhdistyksemme puheenjohtajana samoin 7.4.2017 eduskunnan oikeusasiamiehelle 46 §:n luettelon päivittämättömyydestä Opetushallitukselle koituneista ongelmista aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Se olikin tarpeen, sillä ministeriö torjui ensin esityksemme 14.7.2017. Kuitenkin monipolvinen kantelutoimintani johti lopulta siihen, että apulaisoikeusasiamies siirsi asian käsittelyn opetus- ja kulttuuriministeriölle ja pyysi sitä ilmoittamaan päätöksestään tai muista toimenpiteistään. Ylivoimainen Eeva-Riitta Pirhonen antoi 13.12.2017 ministeriönsä vastauksen (OKM/12/022/2017), jonka mukaan tarpeenmukaiset säännösmuutosesitykset on tarkoitus antaa vuoden 2018 aikana. Mutta asiassa tai esityksemme (VN/5507/2020) suhteen ei ole tapahtunut mitään.

Vuonna 2020 pyysin korkeinta hallinto-oikeutta käyttämään oikeuttaan esittää valtioneuvostolle perusopetuslain 46 §:n täsmentämistä. Havainnollistin asiaa hallinto-oikeudellisin ajatusesimerkein, joiden eteen jopa KHO voisi joutua.

Valiokunnan olisi syytä ehdottaa **lausumaa**, että eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimiin aikuisten perusopetuksesta säättävän perusopetuslain 46 §:n 1 momentin toisen virkkeen sisältämän tähän opetukseen sovellettavien muiden perusopetuslain säännösten luettelon päivittämiseksi kauttaaltaan. (Vähemmällä eivät tämänkin hallituksen esityksen yhteydessä esiin nousevat luettelon päivittämättömyyden ongelmat oikenisi.)

Allekirjoitus kynättä: Puheenjohtaja, dos. Jouni Luukkainen

Pääkaupunkiseudun ateistit ry [www.ateistit.fi]

p. 045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi